# Finansutskottets betänkande 1983/84:29

## om betalningar till och från staten

I detta betänkande behandlar utskottet

*dels* de under allmänna motionstiden väckta motionerna

1983/84:590 av Lars Tobisson m. fl. (m) om betalningar till och från staten,

1983/84:1434 av Knut Wachtmeister m. fl. (m, c, fp) om upphävande av PK-bankens monopolställning,

1983/84:2141 av Rolf Andersson (c) och Rolf Rämgård (c) om förenklad inbetalning av arbetsgivaravgifter och moms,

1983/84:2452 av Björn Molin m. fl. (fp) om avskaffande av PK-bankens monopol på förvaltning av postgiromedel,

*dels* de med anledning av proposition 1983/84:98 om teckning av ytterligare aktier i Post- och Kreditbanken, PK-banken, m. m. väckta motionerna

1983/84:2539 av Sten Svensson m. fl. (m), i vad avser yrkande 2,

1983/84:2540 av Christer Eirefelt m. fl. (fp), i vad avser yrkande 1.

### Motionerna

*Postgirots och PK-bankens särställning*

I motion 590 av Lars Tobisson m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att postgirots och PK-bankens monopolställning vid statliga betalningar bör upphöra.

I motion 1434 av Knut Wachtmeister m. fl. (m, c, fp) hemställs att riksdagen beslutar upphäva PK-bankens nuvarande monopolställning såvitt gäller förvaltningen av postgiromedlen.

I motion 2452 av Björn Molin m. fl. (fp) hemställs – med hänvisning till motiveringen i motion 1983/84:1086 – att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avskaffande av PK-bankens monopol på förvaltning av postgiromedel.

I motion 2539 av Sten Svensson m. fl. (m) hemställs

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om upphävande av PK-bankens särställning i förhållande till postverket och postgirot.

I motion 2540 av Christer Eirefelt m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avskaffande av PK-bankens monopol på förvaltningen av postgiromedel.

*Reglerna för olika statliga in- och utbetalningar*

I motion 590 av Lars Tobisson m. fl. (m) hemställs

2. att riksdagen begär att regeringen ändrar bestämmelserna om inbetalning av arbetsgivaravgifter och mervärdeskatt så att inbetalning härav kan ske via bank,

3. att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om utbetalning av överskjutande skatt i enlighet med vad i motionen anförts,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbetalning av statliga bidrag och förmåner,

5. att riksdagen begär att regeringen uppdrar åt statens löne- och pensionsverk att föranstalta om upphandling avseende förmedling av statliga löner, pensioner och utfallande belopp på grupplivförsäkringen till kontohavare i andra banker än PK-banken.

I motion 2141 av Rolf Andersson (c) och Rolf Rämgård (c) hemställs att riksdagen beslutar begära att regeringen snarast genomför sådana ändringar i bestämmelserna för betalning av moms och arbetsgivaravgifter att möjlighet införs att verkställa betalningar även via bank/bankgiro på motsvarande sätt som gäller för inkomst- och förmögenhetsskatter.

*Den statliga kassahållningen och system S*

I motion 590 av Lars Tobisson m. fl. (m) hemställs

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om snabbare överföring till och från riksbanken av statens betalningar.

**Utskottet**

*Postgirots och PK-bankens särställning*

I *motion 590* yrkas att postgirots och PK-bankens monopolställning vid statliga betalningar bör upphöra.

Beträffande *postgirots* speciella ställning vad gäller de statliga betalningarna vill utskottet anföra följande. Det statliga redovisningssystemet, system S, har utvecklats av riksrevisionsverket (RRV) och omfattar samtliga statliga myndigheter utom affärsverken. Betalningsrutinerna i systemet har utvecklats i samarbete med postgirot. De har som främsta syfte att utgöra direktunderlag för löpande bokföring och avstämning av in- och utbetalning-

ar i statsförvaltningen. Normalt medför en utgiftsbokföring i system S automatiskt en utbetalning från postgirot. Utbetalningarna överensstämmer därmed automatiskt med myndigheternas bokföring i system S.

Enligt vad RRV anförde till utskottet våren 1983, med anledning av ett motionsyrkande identiskt med det nu framförda, underlättar integrationen med postgirot som betalningssystem för system S i hög grad intern kontroll och säkerhet för betalningarna samt revision. Integrationen med postgirot innebär också att överblicken över den statliga kassahållningen förenklas.

Utskottet anser i likhet med vad ett enigt finansutskott anförde 1977 (FiU 1976/77:23) att myndigheternas skyldighet att anlita postgirot för utbetalningar är en grundläggande förutsättning för att man skall kunna upprätthålla rationella betalningsrutiner i statsförvaltningen.

Ett avskaffande av *PK-bankens* monopol på förvaltningen av postgiromedlen har förutom i nu nämnda motion yrkats i *motionerna 1434, 2452, 2539* och *2540*. Utskottet vill anföra följande. Den nuvarande ordningen tillkom 1974 vid sammanslagningen av Postbanken och Kreditbanken. Den nya PK-banken övertog då Postbankens tillgångar och skulder. Om PK-banken inte längre skulle få förvalta postgiromedlen skulle det få stor betydelse för PK-bankens balansomslutning. Postgiromedlen utgör en betydande del av den totala omslutningen. Utskottet vill för sin del inte utesluta att formerna för förvaltningen av postgiromedlen kan komma att behöva ses över. Frågan har också betydelse för postgirot. Det finns därför skäl att se dessa frågor i ett sammanhang.

I budgetpropositionen (bilaga 1) anmäler statsrådet Kjell-Olof Feldt att en arbetsgrupp inom regeringskansliet f. n. ser över hanteringen av de statliga betalningarna och den statliga uppbörden i postgirosystemet. Utskottet förutsätter att frågan om postgiromedlens förvaltning kommer att tas upp i denna arbetsgrupp inom regeringskansliet. Någon ytterligare åtgärd ser utskottet inte påkallad f. n. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 590 yrkande 1, 1434, 2452, 2539 och 2540.

*Reglerna för olika statliga in- och utbetalningar*

I *motion 590* liksom i *motion 2141* begärs ändringar i gällande bestämmelser för betalning av moms och arbetsgivaravgifter så att inbetalning kan ske via bank på motsvarande sätt som gäller för inkomst- och förmögenhetsskatt. I motion 590 begärs även förändringar så att överskjutande skatt och bidrag betalas ut direkt till konto i post eller bank. Löner och pensioner bör kunna betalas ut även via andra banker än PK-banken, anför motionärerna.

Det är angeläget att staten medverkar till att skapa rationella och bekväma betalningsrutiner i samhället. Genom att staten utnyttjar postgirot för sina betalningar får man tillgång till ett rikstäckande nät som når alla företag och privatpersoner varje dag. Det finns således starka samhällsekonomiska och regionalpolitiska skäl för staten att utnyttja postgirot.

En väsentlig del av postverkets rörelseintäkter kommer från betalningsförmedlingen. Enligt postverket är den stora omfattningen av verkets betalningsförmedling en förutsättning för att kunna upprätthålla dagens höga servicenivå. Det skulle inte vara möjligt att bibehålla antalet postkontor och lantbrevbärare enbart för postdistributionens behov med intäkter endast från denna verksamhet. Utskottet anser att frågorna om ändring av bestämmelserna om vissa statliga in- och utbetalningar måste ses i ett sammanhang. Genom att vissa lönsamma delar av betalningssystemet tas om hand av banksystemet förändras självfallet förutsättningarna för postverkets övriga verksamhet.

Syftet med arbetet i den tidigare nämnda arbetsgruppen inom regeringskansliet är att minska kostnaderna för de statliga betalningarna och skapa bättre ekonomiska förutsättningar för att kunna upprätthålla en rikstäckande postservice- och betalningsförmedling. En avgörande förutsättning för detta, sägs det i budgetpropositionen, är att staten utnyttjar sitt eget betalningsförmedlande institut.

Utskottet har samma grundinställning som uttrycks i budgetpropositionen. Det finns enligt utskottets mening inte skäl att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna innan arbetsgruppen avslutat sitt arbete. Med det anförda avstyrker utskottet motion 590 yrkandena 2, 3. 4 och 5 samt motion 2141.

*Den statliga kassahållningen och system S*

I *motion 590* yrkas också att överföringen till och från riksbanken av statens betalningar bör ske snabbare för att minska räntekostnaderna på statsskulden.

Vad först gäller utbetalningar *från* statsverkets checkräkning i riksbanken över postgirokonton synes det inte vara möjligt att göra någon tidsvinst genom en snabbare överföring. Enligt vad RRV uppger sker redan dessa utbetalningar utan någon fördröjning.

Vad gäller överföringar *till* statsverkets checkräkning synes det finnas möjligheter till betydande räntevinster genom en snabbare hantering. Två tredjedelar av inbetalningarna till staten utgörs av källskatter, arbetsgivaravgifter och mervärdeskatt. Dessa inbetalningar handhas av postverket under två bokföringsdagar (bankdagar). Övriga inbetalningar, utgörande en tredjedel, hanteras under tre bokföringsdagar i postgirot. Den längre hanteringstiden för dessa uppbördsmedel förklaras av att dessa omfattar ett mycket stort antal postgirokonton med många berörda bokföringsenheter.

Som utskottet konstaterade redan förra året finns det tekniska möjligheter att minska genomloppstiden för inbetalningarna i det statliga redovisningssystemet. Om genomloppstiden minskas, uppkommer emellertid frågan om postgirots ersättning för sin förmedling av in- och utbetalningar för statsverket bör ske på annat sätt än via räntegottgörelse för behållningarna på

inbetalningspostgirokonton.

Som framgått av vad utskottet anfört kommer frågan om hanteringen av de statliga betalningarna och den statliga uppbörden att ses över av den nämnda arbetsgruppen. Utgångspunkten för gruppens arbete är att minska kostnaderna för de statliga betalningarna och skapa bättre ekonomiska förutsättningar för att kunna upprätthålla en rikstäckande postservice- och betalningsförmedling. Utskottet förutsätter att arbetsgruppen undersöker möjligheterna att genomföra en snabbare hantering av de statliga betalningarna och att detta arbete bedrivs skyndsamt. Utskottet ser därför inte anledning att nu företa några åtgärder med anledning av motion 590 yrkande 6. Den avstyrks därför av utskottet.

**Hemställan**

Utskottet hemställer

1. beträffande *postgirots och PK-bankens särställning*
   att riksdagen avslår motionerna 1983/84:590 yrkande 1, 1983/84:1434, 1983/84:2452, 1983/84:2539 yrkande 2 och 1983/84:2540 yrkande 1,
2. beträffande *reglerna för olika statliga in- och utbetalningar*
   att riksdagen avslår motionerna 1983/84:590 yrkandena 2–5 och 1983/84:2141,
3. beträffande *den statliga kassahållningen och system S*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:590 yrkande 6.

Stockholm den 29 mars 1984

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

*Närvarande:* Arne Gadd (s), Per-Axel Nilsson (s), Lennart Blom (m), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Gunnar Nilsson i Eslöv (s), Gerd Engman (s), Britta Hammarbacken (c), Anders Andersson (m), Hans Petersson i Hallstahammar (vpk), Ella Johnsson (c) och Kenth Skårvik (fp).

## Reservationer

### 1. Postgirots och PK-bankens särställning

Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Hugo Hegeland (m), Britta Hammarbacken (c), Anders Andersson (m), Ella Johnsson (c) och Kenth Skårvik (fp) anser att

*dels* den del av utskottets yttrande som på s. 2 börjar med "Beträffande *postgirots*" och på s. 3 slutar med "2539 och 2540" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att staten måste medverka till att skapa rationella och bekväma betalningsrutiner i samhället. En väsentlig förutsättning härför är att fri konkurrens skapas mellan olika institutioner och betalningsformer. Det är därför nödvändigt att såväl formella som praktiska hinder för en sådan konkurrens snarast möjligt undanröjs. Genom att staten för sina betalningar endast anlitar postgirot saknas en av förutsättningarna för att låta olika betalningsrutiner konkurrera på lika villkor med varandra. Enligt utskottets mening borde denna typ av banktjänster upphandlas på samma villkor som övriga tjänster och varor i statsförvaltningen, dvs. i enlighet med upphandlingsförordningens krav på affärsmässighet. Genom ett sådant förfarande skulle olika betalningsförmedlare kunna jämställas i konkurrenshänseende.

Ett avskaffande av PK-bankens monopol på förvaltningen av postgiromedlen har förutom i nu nämnda motion yrkats i motionerna 1434, 2452, 2539 och 2540. Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Vid PK-bankens tillkomst år 1974 uttalade regeringen att syftet med den nya banken var att den skulle konkurrera med övriga banker på effektivast möjliga sätt.

I den proposition (prop. 1983/84:70) där PK-bankens aktiekapital föreslås ökas och aktierna försäljas på Stockholms fondbörs anförs att PK-banken konkurrerar med övriga banker i fråga om kreditgivning och andra banktjänster på näringslivets område.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att en betydande del av PK-bankens inlåning härstammar från postverket, som PK-banken förvaltar med ensamrätt. Enligt utskottets mening finns det inte anledning att skydda denna del av PK-bankens verksamhet genom ett sådant monopol. I och med att PK-banken börsintroduceras skärps också kravet på likställighet med övriga affärsbanker. För att förverkliga banklagstiftningens grundläggande princip om konkurrensneutralitet mellan de olika bankerna bör enligt utskottets mening PK-bankens monopolställning såvitt avser förvaltningen av postgiromedlen avskaffas. Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna 590 yrkande 1, 1434, 2452, 2539 yrkande 2 samt 2540 yrkande 1.

*dels* utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *postgirots och PK-bankens särställning*
   att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:590 yrkande 1, 1983/84:1434, 1983/84:2452, 1983/84:2539 yrkande 2 och 1983/84:2540 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

## 2. Reglerna för olika statliga in- och utbetalningar

Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Hugo Hegeland (m), Britta Hammarbacken (c), Anders Andersson (m), Ella Johnsson (c) och Kenth Skårvik (fp) anser att

*dels* den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Det är" och på s. 4 slutar med "motion 2141" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att i begreppet rationell betalningsförmedling måste inbegripas att rutinerna utformas på ett för enskilda personer och företag smidigt sätt. Därvid bör beaktas möjligheterna för betalningsmottagare eller inbetalare att fritt kunna välja betalningsform. Eftersom huvuddelen av de anställda, över 80 %, erhåller lön via kontoinsättning i bank och praktiskt taget hela den vuxna befolkningen i vårt land har bankkonton från vilka betalningar kan utföras smidigt och enkelt framstår det som närmast självklart att också betalningar till staten borde kunna få göras från dessa konton. Om denna möjlighet öppnades skulle det underlätta för många företag. Onödiga inbetalningar till postgirot med ränteförluster som följd skulle kunna undvikas. Medlen skulle inte behöva flyttas flera gånger mellan olika konton. Utskottet tillstyrker därför förslagen i motionerna 590 yrkande 2 och 2141 om att möjliggöra inbetalningar av mervärdeskatt och arbetsgivaravgifter även via bankgiro på motsvarande sätt som för direkta skatter.

Förslaget i motion 590 yrkande 3 och 4 om att göra det möjligt för staten att utbetala överskjutande skatt samt statliga bidrag och förmåner direkt till konto i bank eller postgiro ligger väl i linje med vad utskottet anfört om att skapa en för allmänheten smidig betalningsförmedling och ge utrymme för frihet att välja betalningsform. Genom ett sådant förfarande minskas mottagarnas hantering av medlen påtagligt. Mottagarna slipper att lösa in utbetalningsavin i post eller bank och att därmed göra ränteförluster. Sedan några år tillbaka gäller att t. ex. barnbidrag kan sättas in direkt på konto i bank om mottagaren begär det. Fr. o. m. 1984 gäller detta också studiemedlen. Detta bör enligt utskottet vara möjligt med alla statliga bidrag. Regeringen bör ges i uppdrag att utarbeta förslag härom. De invändningar som giroutredningen på sin tid anförde angående den överskjutande skatten och som postverket i yttrande till utskottet upprepar synes enligt utskottet inte längre ha samma bärkraft i och med att taxeringsarbetet datoriserats i stor utsträckning. Utskottet vill också understryka vad som anförs i motion 590 om ökad användning av kontantlösa betalningsrutiner i samband med återbetalningen av den överskjutande skatten. Vad utskottet anfört med anledning av motion 590 yrkandena 3 och 4 om utbetalning av överskjutande skatt och statliga bidrag och förmåner direkt till konto i bank eller post bör ges regeringen till känna.

När det gäller utbetalningen av löner och pensioner är det på samma sätt som för statliga bidrag önskvärt att mottagaren själv får bestämma till vilket

konto han eller hon vill ha pengarna utbetalade. Här finns det också, som anförs i motion 590 (yrkande 5), besparingsmöjligheter för statsverket genom att låta olika betalningsförmedlare konkurrera om betalningsuppdraget. Statens löne- och pensionsverk har anfört att nuvarande ordning fungerat tillfredsställande. Detta är emellertid inte tillräckligt skäl för att avstå från att upphandla tjänster på sedvanligt sätt, anser utskottet. Regeringen bör uppdra åt statens löne- och pensionsverk att föranstalta om upphandling avseende förmedling av statliga löner, pensioner och utfallande belopp på grupplivförsäkringen till kontohavare i andra banker än PK-banken. Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna.

*dels* utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *reglerna för olika statliga in- och utbetalningar*
att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:590 yrkandena 2–5 och 1983/84:2141 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

### 3. Den statliga kassahållningen och system S

Lennart Blom, Filip Fridolfsson, Hugo Hegeland och Anders Andersson (alla m) anser att

*dels* den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Som utskottet" och på s. 5 slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det angeläget att alla möjligheter att minska statens upplåningsbehov och därmed minska räntekostnaderna prövas. Det arbete som har inletts för att förbättra den statliga kassahållningen är ett väsentligt led i denna strävan. Eftersom det tycks finnas tekniska möjligheter att minska postgirots handhavandetid för inbetalningarna och därmed minska statens räntekostnader bör denna möjlighet prövas. Vad utskottet anfört med anledning av motion 590 yrkande 6 bör ges regeringen till känna.

*dels* utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *den statliga kassahållningen och system S*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:590 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

*minab/gotab* 78312 Stockholm 1984